

Filosoffen Anders Fogh Jensen drømmer om klassisk dannelse og verden af i går

Traditioner er noget af det, som filosof Anders Fogh Jensen er særligt optaget af, "for traditioner kan noget, de véd noget, der er en grund til, at de overhovedet blev traditioner," siger han. Foto: Bo Amstrup/Ritzau Scanpix

6. december 2019, kl.
0:00 Af Bjørg Tulinius

Anders Fogh Jensen er filosof med stort F. Han er altid i gang med de store tanker, og sådan har det været, siden han som barn faldt i staver over tilværelsen, selv midt på fodboldbanen. Han stoppede som forstander på Vestjyllands Højskole efter kun et lille år på posten og har med egne ord brændt sig på drømmen om et åndeligt fællesskab

Det var det helt store sats.

Andelslejligheden i København blev solgt, vennerne vinkede farvel, og den lille familie rykkede så langt mod vest, som man næsten kan komme, få kilometer fra Ringkøbing, hvor Vestjyllands Højskole ligger.

Det er godt et år siden.

Filosof Anders Fogh Jensen glædede sig. Efter 20 år på stenbroen havde han fået jobbet som højskolens nye forstander. Med masser af idéer og gåpåmod. Drømme om morgensamlinger og fælles nysgerrighed. Og et håb om, at han sammen med sin kæreste Sara og deres lille

søn, Louis, ville blive en naturlig del af det åndelige fællesskab, som han forventede at møde.

Men det er ikke i forstanderboligen, han tager imod denne efterårsdag. Den kendte filosof, debattør og forfatter er nemlig flyttet til et højtliggende hus i den midtjyske stationsby Laven, hvor han nu bor med sin familie. Med den smukkeste udsigt over Julsø, hvor efterårsskovene spejler sig, og Himmelbjerget anes i horisonten. For det blev kun til 11 måneder i Vestjylland.

”Jeg drømte om at gøre højskolen til det dannelsessted, som er hele grundtanken med højskolerne. Men jeg mødte stort set kun håndens dannelse, alt var lagt an på det praktiske. Jeg oplevede derimod ingen ånd, og de forslag, jeg så kom med, skabte problemer. Jeg ville for eksempel gerne indføre morgensamling med små oplæg fra lærerne hver dag. Men det var der ikke stemning for. Min oplevelse var, at det, jeg stod for, skræmte flere af dem, og at der ikke var en tålmodighed til at vente og se, hvad det bragte og frembragte for eleverne. Derfor blev de 11 måneder faktisk en meget ubehagelig tid for mig. Det har dog også givet mig nogle gode erfaringer, og jeg er blevet klogere på de dynamikker, der udspiller sig på arbejdspladser. Men selvom det er flere måneder siden, jeg stoppede derude, kan jeg stadig vågne om natten og tænke: ’Hvad kunne jeg have gjort anderledes?’. For jeg ærgrer mig dagligt.”

Anders Fogh Jensen siger, at han måske var ”naiv”, da han søgte jobbet, og at hans beskedne ledererfaring nok heller ikke var et plus. Men dertil kom en oplevelse af, at der på højskolen var det samme forbehold over for mødet med tanker, der kræver anstrengelse, som han genkender overalt i samfundet i dag. Hvor modstanden, som han ser det, handler om, at ”man er bange for at komme til at fortælle nogen om noget, de ikke på forhånd interesserer sig for. For tænk, hvis de nu kom til at kede sig”.

”I dag er det, som om vores syn på dannelse er vendt helt på hovedet. Hvor man før i tiden havde et normativt syn på dannelsen og så det som den enkeltes opgave at tilegne sig viden og anstrenge sig, hvis der var noget, man ikke lige forstod – så hviler ansvaret i dag alene på formidleren. Man skal helst være underholdende og ikke bruge alt for svære ord. Og hvis man skal præsentere nye tanker og samtidig ikke må overskride det allerede velkendte, så bliver det jo lidt svært at leve som filosof,” siger Anders Fogh Jensen med et skævt smil.

For han har om nogen taget identiteten som tænkingens mand til sig og kalder da også sig selv for ”Filosoffen” med stort F på både hjemmeside og dørskilt.

Han har vist rundt i det store hus på tre etager. Øverst ligger stuen, hvor der med vinduer hele vejen rundt er panoramaudsigt til det søhøjland, som især lige her mellem Skanderborg og Silkeborg folder sig ud på smukkeste vis.

Hér kan han godt lide at sidde. Og der var heller ikke den store tvivl om, at familiens nye hjem skulle være netop dette hus på bakketoppen, da tiden i Vestjylland var forbi:

”Vi har længe villet tilbage til Jylland. Jeg er fra Kolding, og Sara er fra Ry. Så derfor passede det også så fint med jobbet på højskolen. Jeg har været selvstændig i mange år, har levet af at holde foredrag og skrive bøger, men vil egentlig hellere være en del af et fællesskab, hvor man kan samarbejde og dele et ansvar. På højskolen brændte jeg desværre bare fingrene på fællesskabet, og derfor er det rart at have sin egen matrikel igen. Det sværeste er så bare nu at genfinde glæden og motivationen til det evige, opsporende arbejde, hvor man som selvstændig hele tiden skal ud at sælge sig selv. Og til endnu en gang at knytte nye venskaber. Vi skal på den igen med at bygge relationer op, som vi var det i Vestjylland, og det bliver ikke lettere med alderen. Heldigvis er Laven en meget aktiv by med masser af velmenende folk, der gerne vil hinanden og er gode til at skabe liv.”

Hvis man har set Anders Fogh Jensen i medierne gennem årene, forbinder man ham sikkert med en stilfuld hat, mørkt jakkesæt, slips og blankpudsede sko. Ofte stående ved siden af en klassisk veteranbil med masser af skinnende krom. I dagens anledning er hatten lagt på hylden og jakken hængt på knagerækken, men seler og fløjlsbukser minder stadig om, at filosofen holder af de klassiske dyder.

Han er med på, at han på den måde også sender et signal om, at han ikke er som de fleste. Men han har altid vidst, at han på mange andre måder var lidt af en ener. At han for eksempel aldrig passede helt ind på fodboldholdet og altid fik en plads på banen, hvor han kunne gøre mindst skade. For han faldt tit i staver og tænkte på alt muligt andet – og for ham at se langt mere væsentligt – end, hvordan man fik en læderbold sparket rundt på en græsplæne. Han var også en af de eneste, der uden forbehold kunne lide alle fag i skolen, som elskede at fordybe sig og derfor ikke kunne forstå, hvorfor det var mere accepteret at hade lektier og skolegang i det hele taget:

”Derhjemme skilte jeg mig også ud. Min far var kreaturhandler og min mor sekretær, og der var hverken bøger eller musik i mit barndomshjem. Det var først, da jeg fik en ny dansklærer i folkeskolen og senere i gymnasiet, at jeg følte mig genkendt. Hvor jeg mødte en, der havde lys i øjnene, når vi gennemgik klassiske tekster og havde de store temaer som liv, skyld,

overgange og død oppe at vende i klasselokalet. Der var så at sige 'nogen hjemme' i øjnene på min dansklærer. Der var ånd."

Fordi han holdt af alle fag, blev det filosofien, han valgte som studie efter gymnasiet. Med tykke bøger på fransk, tysk og engelsk og en forelskelse i først Foucault og franskmandens beskrivelser af den uigennemskuelige magt, som systemet udøver over sine borgere, og "som passede så fint med min ungdommelige glæde ved paranoia". Senere blev det især de græske myter og tænkere samt eksistensfilosoffer som Kierkegaard og Heidegger, der optog Anders Fogh Jensen. Med det helt overordnede etiske spørgsmål som udgangspunkt: Når jeg nu véd, at jeg skal dø på et tidspunkt, hvordan skal jeg så leve mit liv?

"Da jeg studerede, var det desværre ikke lige den form for filosofi, der blev anset for at være 'den rigtige'. Man skulle helst interessere sig for den analytiske filosofi, for sproget og for logikken, med Kant og Husserl som baggrund, mens eksistensfilosofien noget nedladende blev kaldt for 'fruentimmerfilosofi'. Derfor fulgte jeg en del forelæsninger på litteratur, hvor tilgangen var anderledes nysgerrig."

Det var også i studietiden, at skjorte og seler blev fundet frem. Som modtræk til det sorte look med hullede bukser og en forvasket T-shirt, som de fleste andre filosofistuderende havde som kendetegn:

"De forsøgte vel at demonstrere en form for ligegyldighed over for det ydre for at vise, at det var det indre, alt handler om. Men det var grimt at se på. Og derfor fandt jeg hatten og habitten frem, men også på grund af en kærlighed til, eller længsel efter, en tid, der ikke længere er. Hvor man ikke nødvendigvis skal bryde med alle traditioner og hele tiden være på vej mod noget nyt, men i stedet holder fast i det, der faktisk er godt. For selvfølgelig var der ting, der skulle gøres op med, som det for eksempel skete via ungdomsoprøret, men jeg har en inderlig træthed over for mantraet om, at alt hele tiden skal overskrides, at vi aldrig må lade os begrænse."

Derfor er netop traditioner noget af det, Anders Fogh Jensen er særligt optaget af, "for traditioner kan noget, de véd noget, der er en grund til at de overhovedet blev traditioner. Og med årene er jeg blevet mere optaget af det opbyggelige end af det, der konsekvent vil bryde ned. Jeg er med andre ord blevet mæt af den evige magtkritik, af relativismen og konstruktivismen, der blot er camoufleret nihilisme".

Anders Fogh Jensen er konservativ, men ikke i den politiske forstand. Han holder for eksempel af de tyske nyheder, fordi ”værten ikke påtager sig en pjattet stemme eller absolut skal komme med kække bemærkninger, når han eller hun stiller om til vejret. Og jeg bryder mig heller ikke om, hvis mikrofonen hos den pilot, der skal bringe mig sikkert fra A til B pludselig bliver brugt til reklame for skrabelodder. Det alvorlige skal bevares alvorligt”.

Og ind i dette fokus på traditioner og på det opbyggelige, på etikken og det gode liv, er han da også blevet særligt optaget af de græske myter, fortæller han, ”for de handler om det, der aldrig er sket, men hele tiden hænder”.

Anders Fogh Jensen tilbragte to af sine studieår i Paris og var færdiguddannet kandidat allerede som 24-årig. Og først da gik det op for ham ”hvor irrelevant jeg ville blive”.

Der var nemlig ingen jobopslag, hvor lige præcis filosoffer blev efterspurgt:

”Så jeg gik selv i gang med at skabe mit arbejdsliv og har faktisk endnu ikke, 22 år senere, set en jobannonce, der direkte efterspørger en filosof.”

Igen sender han et af sine skæve smil og erkender, at ”jeg jo nok er så kompromisløs, at jeg ville have læst det alligevel, selvom jeg havde kendt de brødløse fremtidsudsigter”.

For filosofien har også været hans redning som menneske, siger han:

”Og der ligger noget dybt inde i mig, som er bange for, at hvis jeg slipper filosofien, risikerer jeg at ryge tilbage i det åndløse dynd, som den hjalp mig op af. Men det er selvfølgelig forbundet med en smerte også, som jeg tror, mange mønsterbrydere eller førstegenerations- akademikere kender til, for selvom der er stor kærlighed mellem mine forældre og mig, så

har jeg svært ved at få luft, i betydning af ånd, i samtalerne med mine forældre. Der er derfor en tristhed og en hjemløshed forbundet med mine besøg derhjemme.”

I de senere år har han ud over foredrag og bogudgivelser også arrangeret dannelsesrejser med filosofien som omdrejningspunkt, og fra næste år tilbyder han et kursus om etik for unge i konfirmationsalderen, som han selv betegner ”filosofisk konfirmationsundervisning” i Aarhus og København.

”Jeg har villet skabe noget til dem, der har brug for at markere indgangen til voksenlivet, men ikke vil købe kirkens pakke,” som han har forklaret det her i avisen tidligere.

Anders Fogh Jensen bliver ofte også bedt om at komme med filosofiske input i en række forskellige sammenhænge, hvor man netop ønsker et andet blik end det mere naturvidenskabelige. For nylig var han derfor underviser på et lægekursus i Rom, hvor deltagerne den sidste aften fulgtes ad til vesper:

”Det fik mig til at sige, at præsten jo efterhånden er den eneste, som vi mennesker kan tale med om døden. Men mange møder den hos lægerne. Lægerne mangler imidlertid den metafysiske tilgang, hvor vi tør tale om, at mennesket er mere end soma og psyke. At vi også har ’pneuma’, som grækerne kaldte det, eller ’ånd’, som vi ville sige. Før i tiden havde vi kirken som det rum, hvor ånden havde hjemme. Sådan er det for færre i dag, og ånden er derfor blevet hjemløs. Og dét metafysiktab optager mig meget, for mange taler om en længsel efter sammenhæng, efter noget, der peger ud over den enkelte selv mod noget større.”

Hvis han skal pege på et håb i den forbindelse, nævner Anders Fogh Jensen ”den her potentielt ’tossede’ interesse for klimaet. For den rummer ikke kun en mulig kritik af et kapitalistisk vækstsamfund, der er løbet løbsk, den rummer også en erkendelse af, at vi er en del af noget større. Og på den måde rummer klimadebatten i hvert fald potentialet til en plads for, at man også folkeligt kan tænke anderledes om menneskets eksistens og det gode liv. At der er noget, der peger ud over den enkelte. Den kan pege på metafysikken, og det glæder mig”.